

ר' עובדיה מברטנורא

שנגמרו בטהרה צריכים טבילה לקודש כדאיתא במסכת חגיגה. ושלש מאות כהנים דתנו במתניתין לשון גזמא והבאי הוא, דלא היה צריך כל כך כהנים לטבילה: ו הכל ישרף בפנים. בבית הדשן הגדול שהיה בעזרה ששם שורפים פסולי קדשי קדשים, שכל שפסולו בקודש שורפין אותו בקודש: חוץ מנטמא באב הטומאה בחוץ. דכיון דחמירא טומאתו ואירע פסולו בחוץ אין להכניסו לעזרה לשרפו, הואיל ולא היה פסולו בקודש: חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים. דאית ביה תרתין, טומאתו בפנים וקילא טומאתו. אבל נטמא באב הטומאה אין להשהות הטומאה בפנים עד שתשרף, אלא יוציאנה מיד וישרפנה בחוץ: ז ואת שנטמא בולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים ישרף בפנים. דכיון דטהור מדאורייתא אפילו נטמא בחוץ יש לקיים בו שריפתו בקודש: ח מחצני הכבש ולמטה במערב. כהנים

משנה ו

בשר קדשי קדשים - כגון עולות, חטאות ואשמות **שנטמא, בין באב הטמאה** כגון שנגע בשרץ או בנבילה, **בין בולד הטמאה** - שנגע בראשון לטומאה, **בין שנטמא בפנים** העזרה, **בין בחוץ** - **בית שמאי אומרים: הפל ישרף בפנים** - בבית הדשן שבעזרה, שכל שפסולו בקודש שורפים אותו בקודש, והנטמא בוולד הטומאה בחוץ, הואיל והיא טומאה קלה מכניסים אותו לעזרה לשרפו, **חוץ משנטמא באב הטמאה בחוץ** שישרף בחוץ, שהואיל ונטמא בטומאה חמורה אין מכניסים אותו לתוך העזרה לשרפו. **ובית הלל אומרים: הפל ישרף בחוץ** - חוץ לעזרה, **חוץ משנטמא בולד הטמאה בפנים** הואיל וטומאתו קלה ישרף בפנים, אבל אם נטמא באב הטומאה בפנים ישרף בחוץ שלא להשהות את הטומאה, וכן אם נטמא בחוץ אפילו בטומאה קלה, אין מכניסים אותו לעזרה:

משנה ז

רבי אליעזר אומר: את שנטמא באב הטמאה - בשר קדשי קדשים, שנטמא באב הטומאה שהיא טומאה חמורה, **בין בפנים בין בחוץ** - **ישרף בחוץ. ואת שנטמא בולד הטמאה** שהיא

טומאה קלה, **בין בפנים בין בחוץ** - **ישרף בפנים.**

רבי עקיבא אומר: מקום טמאתו שם שרפתו - שאם נטמא הבשר מחוץ לעזרה אפילו בטומאה קלה, ישרף בחוץ, ואם נטמא בפנים אפילו בטומאה חמורה, ישרף בפנים:

משנה ח

אברי קרבן התמיד, נתנין מחצני כבש ולמטה במזרח⁴⁵, ושל מוספין -

ביאורים והרחבות

45. **פירוש:** הכהנים הזוכים בפיס להעלות את אברי התמיד למזבח, לא היו מעלים אותם בפעם אחת, אלא נותנים אותן על הכבש והולכים ללשכת הגזית לקרוא את שמע ואחר כך חוזרים ומקריבים האברים על גבי המזבח, ומלמדת המשנה שנותנים אותם מחצני הכבש

ר' עובדיה מברטנורא
הזוכים בפייס באברי התמיד
להעלותם, לא היו מעלים אותם
בפעם אחת, אלא נותנים אותן
על הכבש והולכים ללשכת
הגזית לקרוא את שמע ואח"כ
חוזרים ומקריבים האברים על
גבי המזבח, וקתני הכא דניתנים
מחצי הכבש ולמטה, שהכבש
ארוך ל"ב אמה ומחציו ולמטה
נותנים אותן. ורוחב הכבש שש
עשרה אמה, ובחציו שלצד
מערב היו נותנים אותן: ושל
ראשי חדשים. מחציו ולמעלה,
דהיינו על כרכוב המזבח שהוא
הסובב. וכלפי המזרח: אינן
נוהגים אלא בפני הבית.
שקלים, משום דצורך קרבן
יגדלו וכיון שאין קרבן אין
שקלים. ובכורים, דכתיב (שמות
כ"ג) תביא בית ה' אלהיך, בזמן שיש
לך בית יש לך בכורים, אין לך
בית אין לך בכורים: אבל
מעשר דגן וכו'. נוהגים בפני
הבית. דקדושת הארץ לא
בטלה, הילכך צריך להפריש
תרומות ומעשרות. ומעשר
בהמה, צריך להפריש העשירי.
ובמסכת בכורות אמרו שבטלו

אברי קרבן מוסף **נְתַנִּין מִחֲצֵי כֶּבֶשׂ וְלִמְטָה
בַּמְעֶרֶב, וְשֵׁל רֵאשֵׁי הַדְּשִׁים** - אברי קרבן מוסף
של ראש חודש **נְתַנִּין** בכבש המזבח, כנגד קיר
המזבח **שֶׁמֶתַחַת כֶּרֶב הַמְּזֻבָּח** - שהוא ה'סובב',
מִלְמָטָה - מעט למטה ממנו, דהיינו מעט למטה
משני שלישי אורך הכבש.

**הַשְּׁקָלִים וְהַבְּכוּרִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בַּפְּנֵי
הַבַּיִת** - בזמן שבית המקדש קיים, שקלים לפי
שאינם באים אלא לקרבנות ציבור, וכשאין קרבנות
אין שקלים, וביכורים משום שנאמר בהם (שמות כג,
יט): "תָּבִיא בַּיִת ה' אֱלֹהֶיךָ". **אָבֵל מַעֲשֵׂר דָּגָן
וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וְהַבְּכוּרוֹת נוֹהֲגִין בֵּין בַּפְּנֵי
הַבַּיִת בֵּין שְׁלֵא בַּפְּנֵי הַבַּיִת**.

הַמְּקַדֵּישׁ בזמן הזה שאין בית מקדש **שְׁקָלִים
וּבְכוּרִים** - הרי זה קדש ומניח את הביכורים עד
שירקבו, והשקלים ייגזזו. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:
הָאוֹמֵר בְּכוּרִים קֹדֶשׁ - אֵינֶן קֹדֶשׁ** כיון שכתוב
בהם במפורש: "תָּבִיא בַּיִת ה' אֱלֹהֶיךָ", לכן אפילו
בדיעבד אם הפרישן אינם קודש, ואין שם ביכורים
חל עליהן שלא בפני הבית.

סליק מסכת שקלים

מעשר בהמה דלא ליתו בה לידי תקלה: המקדיש שקלים ובכורים. דאין נוהגים אלא בפני הבית,
אם הפרישן שלא בפני הבית קדשי: בכורים קודש אינן קודש. כיון דבהדיא כתיב בהו (שמות כ"ג)
תביא בית ה' אלהיך, אפילו הפרישן בדיעבד לא קדשי, ואין שם בכורים חל עליהן שלא בפני
הבית. ורמב"ם פירש, המקדיש לבדק הבית שקלים ובכורים שיש לו כבר. ולפירושו לא אתבריר
טעמא דר"ש אמאי שקלים קדשי ובכורים לא קדשי. והלכה כרבי שמעון:

סדר מועד

מסכת יומא

עם פירוש רבי עובדיה מברטנורא

עם פירוש משנת רפאל

לרבי רפאל בן משה פרנסיס זצ"ל

בו יבוארו

פשיט המשנה, הרחבות מהגמרא וקורות חיי התנאים

מסכת יומא היא המסכת החמישית בסדר מועד, ונקראת בשם "יומא", על שם היום המיוחד והחשוב ביותר בשנה - יום הכיפורים. במסכת יומא יש שמונה פרקים. שבעת פרקיה הראשונים עוסקים בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, והשמיני בהלכות התענית והצום. נמצאת במשנה, בתלמוד ובתוספתא.

פרקי המסכת

שבעת ימים קודם יום הכיפורים שלז
בראשונה, כל מי שרוצה לתרום שמג
אמר להם הממונה שמט
טרף בקלפי והעלה שני גורלות שנח
הוציאו לו את הכף שסג
שני שעירי יום הכיפורים שעא
בא לו כהן גדול לקרות שעז
יום הכיפורים אסור באכילה שפג

פרק ראשון

ר' עובדיה מברטנורא

א א שבעת ימים. מפרישין כהן גדול. שכל עבודות יום הכפורים אין כשרות אלא בו, [יומא לב: ובכ"מ]. שנאמר גבי יוה"כ (ויקרא ט"ז) וכפר הכהן אשר ימשח אותו. והפרשה זו, נפקא לן מדכתיב בשבעת ימי המלואים (שם ה) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים, וכתוב בתריה (שם) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם, ודרשו רבותינו, לעשות, זה מעשה פרה, לכפר עליכם, זה מעשה יוה"כ. שהכהן השורף את הפרה והכהן העובד

ההכנות הנעשות במקדש לקראת יום הכיפורים

משנה א

שְׁבַעַת יָמִים קָדָם - לפני יום הַכְּפוּרִים מְפָרְשִׁין - מרחיקים את הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִבֵּיתוֹ¹

ומרחיקים אותו מאשתו, שמא יטמא על ידה משום ספק נידה ויהיה אסור לבוא למקדש ביום הכיפורים², ומביאים אותו **לְלִשְׁכַת פְּלֵהֲדְרִין** שהיתה בעזרה, שבה היה דר במשך הימים הללו³, **וּמִתְקִינֵין** - מכינים לו כהן אחר להיות מוכן

ביוה"כ שניהם טעונים הפרשה מביתם שבעת ימים כמו שהיו טעונים אהרן ובניו בשבעת ימי המלואים: **לְלִשְׁכַת פְּלֵהֲדְרִין**. פקידי המלך נקראים פלהדרין. ומתוך שהכהנים הגדולים שהיו בבית שני אחר שמעון הצדיק היו נותנים ממון כדי לשמש בכהונה גדולה ומתוך שרשעים היו לא היו משלימין שנתן והיו מתחלפין כל שנים עשר חודש כפקידי המלך שהמלך מחליפין כל שנה, לכך נקראת לשכה זו לשכת פלהדרין: ומתקינין לו. ומזמינין כהן אחר להיות כהן גדול תחתיו, אם

ביאורים והרחבות

1. בגמרא (ב, א) למדין בשם רבי יוחנן, שהמקור לדין הפרשת הכהן מביתו נלמד מימי המילואים, שכשם שפורש הכהן הגדול שבעה ימים בימי המילואים לצורך עבודת יום אחד, אף כאן פורש שבעה לצורך עבודת יום אחד - יום הכיפורים. ובהמשך הגמרא (ג, ב) מובא בשם ריש לקיש שהלימוד להפרשת כהן גדול נלמד מהפרשת משה קודם שה' קראו בהר סיני.

2. **פירוש:** המילה "ביתו" במשנה כוונתה **ביתו ממש**, שמפרישים אותו משם ללשכת פלהדרין. משמעות נוספת שהגמרא נותנת למילה "**ביתו**" הוא **אשתו**, היינו שמפרישים אותו מאשתו. והטעם הוא שמא יבוא עליה ותמצא ספק נידה, ונמצא טמא שבעה (כדין בועל נידה) ולא יוכל לעבוד ביום הכיפורים, לפיכך צריך לפרוש מאשתו שבעה ימים קודם יום הכיפורים. בגמרא (ו, ב) שואלין: ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו (ושאר כל אדם נכנסים ויוצאים אצלו) הפרישהו מטומאת המת (ולא יהיו כל אדם נכנסים ויוצאים אצלו, שמא ימות מת עליו)? והשיבו: אמר רב תחליפא אבוב דרב הונא בר תחליפא - משמיה דרבא: זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בציבור. רבינא אמר: אפילו תימא טומאת המת דחוויה היא בצבור (שלא הותרה לגמרי, אלא התורה דחתה איסור העבודה בטומאת מת מפני מצוות הקרבת הקרבנות), טומאת המת לא שכיחא, טומאת ביתו שכיחא.

3. בגמרא (ה, ב) למדין על לישכה זו, תניא רבי יהודה: וכי לשכת פרהדרין (פקידים) היתה, והלא לשכת בלוטי (שרים) היתה? אלא בתחלה היו קורין אותה לשכת בלוטי, ומתוך שנותנין עליו ממון לכהונה ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש (שהכהנים הגדולים בזמן בית שני רובם היום רשעים, ולא היו מוציאים שנתם - רש"י), כפרהדרין הללו שמחליפין אותם כל שנים עשר חודש, לפיכך היו קוראין אותה לשכת פרהדרין.

ר' עובדיה מברטנורא
יארע לו קרי או שאר טומאה:
אם כן אין לדבר סוף. א"כ
דחיישת למיתה אין לדבר סוף
שמה גם זו תמות. אלא
לטומאה דשכיחא חיישינן
לפיכך מתקינים לו כהן אחר,
למיתה דלא שכיחא שימות מת
בפתע פתאום לא חיישינן,
הלכך אין מתקינין לו אשה

לשמש תהתייו - במקומו, וזאת למה? שְׁמָא יֶאָרְע
בו פְּסוּל של טומאה כגון קרי ביום הכיפורים,
ויתעכב מלעשות את העבודה, ויצטרכו כהן אחר
תחתיו.⁴

רבי יהודה אומר: אף אשה אַחֲרַת מִתְקַיֵּינֵי
לו - לכהן הגדול, שְׁמָא תָּמוּת אֶשְׁתּוֹ קודם
עבודת יום הכיפורים, והוא צריך להיות נשוי בשעת
העבודה, שְׁנֵיאָמַר (ויקרא טז, ו): "וְכִפֵּר בְּעֹדוֹ
וּבְעֵד בֵּיתוֹ", בֵּיתוֹ זוֹ אֶשְׁתּוֹ.

אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יהודה: אִם כֵּן שאתה חושש למיתת אשתו, אֵין לְדַבֵּר
סוּף שמא תמות גם זו⁵:

ביאורים והרחבות

בהקשר להחלפת הכהנים בתדירות של כל שנים עשר חודש גרסינן (ט, א): אמר רבה בר בר
חנה, אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה". "יראת ה'
תוסיף ימים" זה - מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים, ולא שמשו בו אלא שמונה
עשר כהנים גדולים. "ושנות רשעים תקצרנה" זה מקדש שני שעמד ארבע מאות ועשרים שנה
ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים, צא מהם ארבעים שנה שמשו שמעון הצדיק, ושמונים
שמשו יוחנן כהן גדול, עשר שמשו ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה שמשו רבי
אלעזר בן חרסום, מכאן ואילך צא וחשוב כל אחד ואחד לא הוציא שנתו.

עוד למדין בעניין לשכה זו (י, א): תנו רבנן: כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזות
חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה לכהן גדול. אמר רבי יהודה והלא כמה לשכות היו
במקדש, שהיה להן בית דירה ולא היה להן מזוזה? אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה. וביארו
שתיקנו חכמים שתהא מזוזה בלשכת פרהדרין כדי שלא יאמרו הבריות כהן גדול חבוב בבית
האסורין.

4. בגמרא (יב, א) שאלו מתי אירע בו פסול: אם קודם הקרבת תמיד של שחר, אז הכהן
המחליף, מחנכין אותו בהקרבת תמיד של שחר, אבל אם אירע בו פסול אחר תמיד של שחר
- במה מחנכין אותו? והשיבו: אמר רב אדא בר אהבה: באבנט (לבישת האבנט של הכה"ג זוהי
חניכתו של הכהן המחליף, שאבנטו של הכהן הגדול ביום הכיפורים מיוחד, שעשוי מבגד). הניחא למאן
דאמר אבנטו של כהן גדול זה הוא אבנטו של כהן הדיוט (בכל ימות השנה, ששניהם של כלאים,
ורק ביה"כ יש הבדל, כי של כהן גדול עשוי בד פשתן ושל כהן הדיוט עשוי כלאים של צמר ופשתים),
אלא למאן דאמר אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט בכל השנה (ששל הדיוט
בכל השנה הוא של בוך, ורק של הכהן הגדול של כלאים, נמצא שביום הכיפורים אבנטיהם שווים), מאי
איכא למימר? אמר אביי: לובש שמונה ומהפך בצינורא (במזלג שעל המזבח להחיש את הבערת
אברי התמיד). ורב פפא אמר: עבודתו מחנכתו (אינו צריך חינוך מיוחד, בעצם עבודתו נעשה כהן
גדול).

5. בגמרא (יג, א) למדין שחכמים אינם חוששים לדברי רבי יהודה (שמה תמות אשתו) כי טומאה
שכיחא, מיתה לא שכיחא. כמו כן חכמים אינם חוששים שמא יטמא גם הכהן השני, כיוון
שסוברים הם שהכהן הגדול זריז הוא ונשמר מהטומאה (ועל ידי שמכינים לו כהן אחר תחתיו,
כל שכן שיישמר יותר. אך מיתה אינה מסורה בידינו, ולא חוששים לה).

ר' עובדיה מברטנורא

אחרת. והלכה כחכמים: ב הוא זורק את הדם. של תמידים, כדי שיהא הגיל בעבודה: ומטיב את הנרות. מדשנן מן האפר של הפתילות שכבו: ושאר כל הימים. אם ירצה להקריב כל קרבן שירצה מקריב ואין אנשי המשמר יכולין לעכב על ידו: מקריב חלק בראש. ראש הוא להקריב כל חלק שיבחר: ונוטל חלק בראש. בחלוקת הקדשים נוטל מנה יפה שיבחר לו. והני מילי בקדשי מזבח, אבל בקדשי גבול אחד כהן גדול ואחד כהן הדייט חולקים בשוה: ג וקורין לפניו. כל שבעת הימים: בסדר היום. בפרשת אחרי מות:

משנה ב

כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים שבהם הכהן הגדול מופרש מביתו, **הוא זורק את הדם** של קרבנות התמיד בשחרית ובבין הערביים, **ומקטיר את הקטרת, ומטיב** - מנקה **את הנרות** של המנורה מדשן הפתילות, לצורך הדלקתם בין הערביים⁶, **ומקריב את הראש ואת הקָרָגֶל** של קרבנות התמידים על גבי האש, וזאת כדי לתרגל את עצמו⁷.

וישאר כל הימים של השנה, **אם רצה** כהן גדול **להקריב** - **מקריב** ואין בני המשמר של אותו יום יכולים לעכב בעדו, מפני **שפתחו גדול מקריב חלק בראש** - ראשון הוא להקריב כל קרבן שירצה, **ונוטל חלק בראש** - נוטל המנה היפה שיבחר:

משנה ג

מסרו לו לכהן גדול, בכל יום משבעת הימים **זקנים מוקני בית דין** - מחכמי הסנהדרין, שהיו אחראים ללמדו את דיני העבודה, **וקורין לפניו בסדר היום** - עבודת יום הכיפורים, **ואומרים לו: אישי** - אדוני

ביאורים והרחבות

בגמרא הקשו: כיון שאסור לכהן גדול שיהיו לו שתי נשים, משום שנאמר "ביתו" בלשון יחיד, הרי שלא יכל לשאת את השנייה קודם יום הכיפורים, אם כן: איזו תקנה היא זו, הרי האשה הזו אינה אשתו, ומה תועיל אם אמנם תמות אשתו? ותרצו: הכהן גדול מקדש את האשה הנוספת וכעת שתי הנשים לפניו, לאחת אומר: הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך, ולאחת אומר: הרי זה גיטיך על מנת שאכנס אני לבית הכנסת, נמצא אם מתה זו נשאת זו, ואם מתה זו עומדת זו.

6. בגמרא (יד, ב) שואלין על סדר העבודה: ממשנתנו מובן שקודם מקטיר קטורת ואחר כך מטיב את הנרות, ובמסכת תמיד שנינו: מי שזכה בדיושן מזבח הפנימי ומי שזכה במנורה ומי שזכה בקטורת, משמע שמנורה קודמת לקטורת? ולמסקנת הגמרא משנתנו כאן היא שיטת רבי שמעון איש המצפה, אך חכמים חולקים עליו, ודעתם מפורשת במסכת תמיד.

7. בגמרא (יד, א) שואלין: כיצד הוא עובד עבודה כל שבעה לשיטת רבי עקיבא, הרי רבי עקיבא אומר שטהור שנפלה עליו הזאה - טמאתו, והרי כל שבעה מזין עליו מי חטאת, ונמצא שמזין מי חטאת על טהור ובכך נהפך לטמא? ואמנם לרבנן אין כאן קושיה, כי קל וחומר הוא, אם מזין על הטמא ונהפך לטהור, על הטהור לא כל שכן! אך רבי עקיבא לא למד מק"ו זה, כי על כך תמה שלמה המלך ואמר: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". בכל אופן תרץ אביי: אפילו תימא רבי עקיבא, כי הכהן הגדול עובד בכל יום מימי השבעה בבית המקדש ורק לפנות ערב היו מזיזים עליו מי חטאת, ואז הוא נטמא, ומיד הוא טובל ומעריב שמשו, וכשמגיע הלילה הוא שוב טהור וראוי לעבודה למחרת.